

Keminmaan kunnan Kiusaamisen ennaltaehkäisyyn suunnitelma

**Toimintaohjeet väkivallan,
kiusaamisen ja häirinnän
ehkäisemiseksi ja siihen
puuttumiseksi**

Sisällys

Keminmaan kunnan.....	1
Kiusaamisen ennaltaehkäisyn suunnitelma	1
Toimintaohjeet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi	1
1. Miksi kiusaamisen vastaista toimintasuunnitelmaa tarvitaan	3
2. Mitä kiusaaminen on ja yhteinen tavoite kiusaamisen ehkäisemiseksi	3
3. Miksi kiusaamiseen on puututtava.....	5
4. Miten kiusaamista ennaltaehkäistään.....	5
5. Kiusaamisen ennaltaehkäisyn ABC	7
6. Miten kiusaaminen huomataan	8
7. Kiusaamistilanteiden selvittäminen ja jatkoseuranta	9
8. Suunnitelman arviointi ja päivitys	10
9. Suunnitelman perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen	10
10. Materiaalia.....	10
11. KIUSAAMISEEN PUUTTUMISEN PROSESSI.....	12
12. Lähteet.....	13

1. Miksi kiusaamisen vastaista toimintasuunnitelmaa tarvitaan

Perusopetuslain 29§:n ja varhaiskasvatuslain 10§ mukaisesti kaikilla lapsilla on oikeus turvalliseen varhaiskasvatus- ja oppimisympäristöön.

Tutkimusten mukaan kiusaaminen varhaiskasvatuksessa muistuttaa suurelta osin koulukiusaamista ilmiönä. Perren (2000) mukaan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kiusaamisen uhreille voi seurata yksinäisyyttä, heikentynyt itsetunto ja vastenmielisyys koulun aloittamiseen. **Kiusaaminen ei lopu ilman aikuisten aktiivista tukea**, koska kiusaajan vallan ja hallinnan tunne itsessään kasvavat kiusaajan saadessa kavereilta myönteistä vahvistusta toimilleen.

Varhaiskasvatuksessa olevat lapset ovat niin pieniä, ettei kiusaajan ja kiusatun roolit ole ehtineet vielä vakiintua, siksi kiusaamiseen on puututtava mahdollisimman nopeasti. Varhaiskasvatuksessa kiusaamisen huomaaminen on helpompaa, sillä aikuisen on mahdollista olla lähes koko ajan läsnä ja havainnoida lasten välistä vuorovaikutusta.

2. Mitä kiusaaminen on ja yhteinen tavoite kiusaamisen ehkäisemiseksi

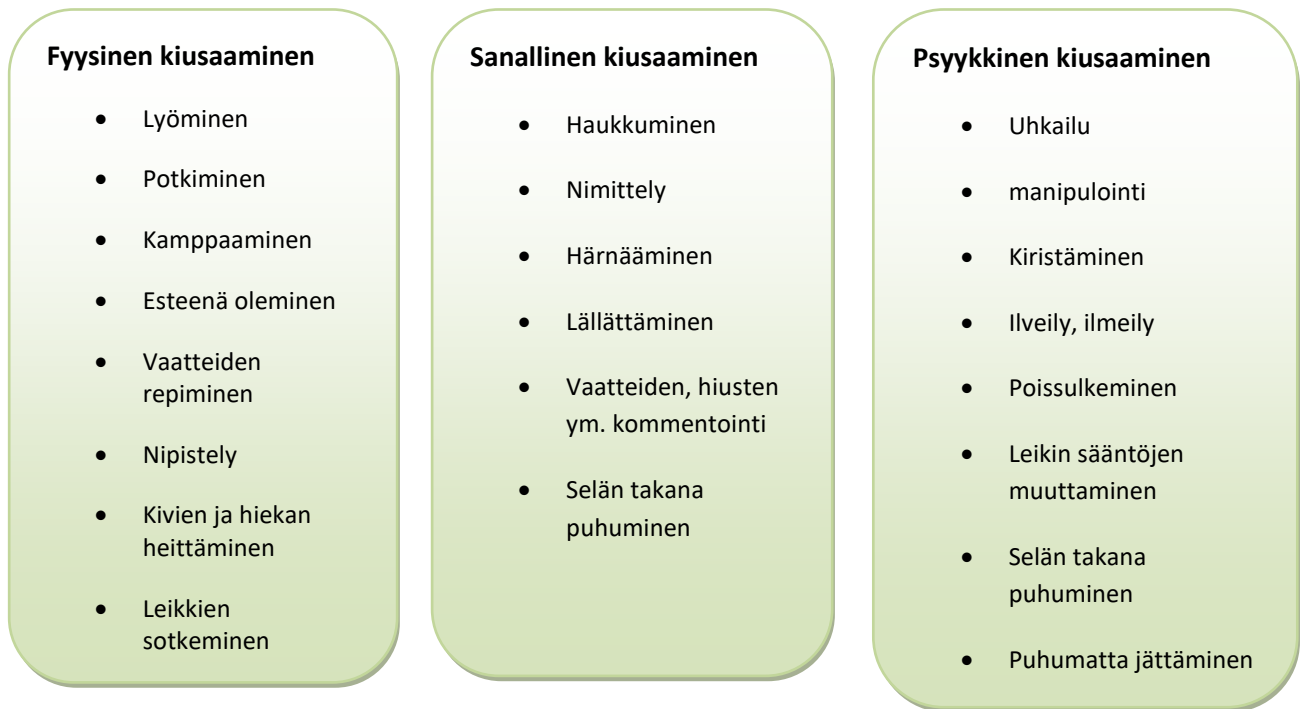
Näkemyksiä kiusaamisesta:

- Haasteet sosiaalisissa taidoissa lisäävät kiusaamisen riskiä.
- Kiusaaminen on subjektiivinen kokemus
- Erilaisuuden hyväksyminen, kulttuurierot
- Kehitystason merkitys, vrt. 2-vuotias ja 5-vuotias
- itsetunnon ja hyvän minä kuvan vaikutus

Lasten mielestä kiusaaminen on:

- tönimistä ja potkimista
- kielen näyttämistä
- leikin ulkopuolelle jättämistä
- ärsyttää toista
- jos toinen repii kädestä
- haukkuminen, lällättely

Kiusaamisen määrittelyä:

Kuva1: Päiväkodissa esiintyneet kiusaamisen muodot ja tavat (Kirves&Stoor-Grenner 2010) mukailten

Kiusaamiselle on tyypillistä toistuvuus, tietoisuus, vallan epätasapaino ja uhrin kyvyttömyys puolustautua.

Kiusaamistilanteessa lapsi kiusaa toistuvasti samaa lasta ja lapset ovat voimasuhteiltaan epätasapainoiset. Jos kiista tapahtuu kahden yhtä vahvan kesken, ei kiusaamisen kriteeri täyty. Kiusaaminen on tahallista toimintaa toisen vahingoksi. Kiusaaja voi itse olla kiusattu. Fyysinen kiusaaminen on helpompaa huomata, mutta henkinen kiusaaminen voi olla tuhoisampaa. Konflikteissa ja riidoissa on usein kyse kahdesta tasaväkisestä henkilöstä, jotka riitelevät tai ovat eri mieltä jostain asiasta. Kiusaamisessa kiusatulla on vaikea puolustautua itseensä kohdistuvaa kielteistä toimintaa vastaan. Kiusaamistilanteissa on usein epätasapainoa vallan käytössä.

Kiusatuksi joutuminen (tai se, että ei joudu kiusatuksi) on aina myös subjektiivinen kokemus. Jos lapsi kokee joutuvansa kiusatuksi, hän tarvitsee aina jonkinlaista tukea ja apua. Se, minkä itse kukin kokee loukkaavana, vaihtelee. Siksi kiusaamista ei määritellä tiettyinä eksakteina sanoina tai tekoina (tämä on kiusaamista, mutta tuo ei), vaan yksi kiusaamisen kriteeri on se, että toiminta aiheuttaa pahaa mieltä tai haittaa sen kohteena olevalle henkilölle.

Yhteinen tavoite kiusaamisen ennaltaehkäisemiseksi:

- Kiusaamisen eri muotojen tunnistaminen
- Tavoitteena kiusaamisen loppuminen
- ➔ Henkilökunnan aktiivinen vaikuttaminen, ennaltaehkäiseminen ja puuttuminen

3. Miksi kiusaamiseen on puututtava

Kiusaamisen ketju on saatava katkeamaan ennen kuin lapsi on leimautunut kiusaajaksi tai kiusatuksi. Puuttuminen on hyväksi sekä kiusaajalle että kiusatulle. Kiusaamisen ehkäisy on tärkeää, koska tutkimuksen mukaan kiusaamisella on vakavat ja pitkäkestoiset seuraukset. Kiusaaminen vaikuttaa negatiivisesti myös muuhun lapsiryhmään, missä kiusaamista tapahtuu. Kiusaaminen vahingoittaa sekä uhrin, että kiusaajan vertaissuhteita pitkäkestoisesti ja vaikeuttaa vielä myöhemminkin heidän kiinnittymistensä uusiin vertaisryhmiin (Pörhölä2008).

Kiusaamiseen pyritään puuttumaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Varhainen puuttuminen lisää lasten psykologista, sosiaalista ja fyysistä turvallisuutta. Turvallisella oppimisympäristöllä on suuri merkitys lasten kasvussa ja kehityksessä. Turvallisessa ympäristössä lapsi kokee osallisuutta ja oppimisen iloa (Repo 2013).

Lasten mielestä toinen voi kiusata, jos hänellä ei ole kaveria

4. Miten kiusaamista ennaltaehkäistään

Turvallisen ilmapiirin luomisen lähtökohtana ovat työyhteisön aikuissuhteet ja tapa, jolla aikuiset kohtaavat toisensa. Kaikkien lasten tulee tuntee, että heitä arvostetaan ja kunnioitetaan ja että he voivat luottaa aikuisten olevan läsnä ja auttavan heitä tarvittaessa. Periaatteena on, että kiusaamiseen puututaan heti. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen työntekijät määrittelevät, mikä on hyväksyttävää käytöstä ryhmässä ja mikä ei, arvokeskustelua asiasta käydään säännöllisesti tiimeissä.

Kiusaamisen ehkäisemisessä leikki nousee hyvin tärkeäksi tekijäksi. On tärkeää, että aikuiset havainnoivat, ohjaavat ja osallistuvat lasten leikkeihin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää yksinäisiin, ujoin, arkoihin ja alistettuihin lapsiin. Tasavertaisten ystävyysuhteiden luominen ja niiden ylläpitäminen ovat tärkeitä keinoja ehkäistä kiusaamista.

Keminmaan kunnassa kiusaamista ennaltaehkäistään,

ja siksi kaikkien aikuisten on sitouduttava kiusaamisen ehkäisemiseen ja puututtava kiusaamisen tilanteisiin.

Vanhempien mielestä kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tärkeää keskustella erilaisuudesta ja tarjota lapsille pettymyksen kokemuksia.

Sosiaalisten suhteiden ja tunteiden tukeminen:

- Piki –materiaalia käytetään säännöllisesti sekä varhaiskasvatuksessa että esiopetuksessa
- Käytetään tukena tunnetaitokortteja, värikortteja ja esim. lapsen mieli materiaalia, positiivinen pedagogiikka
- käytetään leikinvalintataulua – aikuiset osallistuvat leikin ohjaamiseen ja pienryhmän ohjaamiseen
- Ryhmytymiseen kiinnitetään huomiota kauden alussa ja aina uusien lasten tullessa ryhmään
- Lasten kanssa laaditaan yhteiset säännöt
- Ryhädynamiikkaa arvioidaan säännöllisesti (sosiogrammi)

Lasten mielestä:

- kiusaamisesta pitää kertoa aikuiselle ja auttaa toisia
- pelata yhdessä toisten kanssa
- halata ja olla kaveri

Leikkitaitojen tukeminen:

- Aikuinen leikin rikastuttajana
- Aikuisella monta roolia leikissä, havainnoija, mahdollistaja jne.
- Leikki toiminnan välineenä
- Projektit –yhteistyö

Huoltajat huolehtivat syntymäpäiväkutsujen lähettämisestä!

- Positiivinen pedagogiikka
- Systemaattinen puuttuminen, aikuisten tuki asiat viedään loppuun asti
- Sos.emotionaaliset taitojen vahvistaminen
- Ryhmytyminen ja turvallisen ilmapiirin luominen
- Yhteisten sääntöjen ja sopimusten luominen yhdessä lasten kanssa
- Kiusaamisesta keskustelu lapsen tasoisesti
- Aikuisen mallittaminen, harjoitellaan yhdessä esim. draaman
- Yhteistyö vanhempien kanssa
- Pedagogiset ratkaisut, kuten pienryhmittäminen

5. Kiusaamisen ennaltaehkäisy ABC

Leikin havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen:

- Ole mukana ja läsnä leikeissä myös lattiatasossa, ota huomioon erityiset tarpeet ja poista ryhmään liittymisen esteitä esim. puheen tuoton ja ymmärtämisen haasteet
- Pyri toimimaan pienryhmissä, porrasta tilanteita
- Kiinnitä huomiota eri oppimisympäristöihin fyysisiin (lelut, jakotilat) psyykkisiin (ilmapiiri, osallisuus) ja sosiaalisiin (kaverisuhteet, aikuinen-lapsi suhde)
- Havainnoi leikkijöiden erilaisia rooleja, opeta leikkimään erilaisten kavereiden kanssa
- Anna mahdollisuus myös aikaan ”parhaan kaverin ” kanssa

Lapsen itsetunnon vahvistaminen ja osallisuus:

- Kuuntele ja pysähdy lapsen asioiden äärelle
- Kiinnitä huomiosi hyvään
- Kohtaa lapsi myönteisesti ja kunnioittavasti
- Anna lapsille ”minä pystyn kokemuksia”
- Kannusta, motivoi
- Sanoita lapsen vahvuuksia
- Opetä säätelemään tunteita esim. kuvin, kielellisiä asioita
- Anna valinnanmahdollisuuksia

Yhteistyö:

- Keskustele ryhmäsi arvoista, ota vanhemmat mukaan keskusteluun
- Rakenna luottamuksellinen ja avoin suhde, joka auttaa ikävienkin asioiden käsittelyssä
- Ota vanhempien esittämä huoli lapsesta vakavasti. Lapset kertovat kotona helpommin asioista
- Parhaimmillaan vanhemmat voivat kotona tukea lapsen vertais- ja ystävyysuhteita

6. Miten kiusaaminen huomataan

On tärkeää, että henkilökunta käy arvokeskustelua ja heillä on yhteinen selkeä kuva siitä, mikä on kiusaamista. Lapsiryhmää tarkkaillaan niin vapaissa kuin ohjatuissakin tilanteissa myös vuorovaikutuksen ja mahdollisen kiusaamisen näkökulmasta. Lasten vuorovaikutustilanteita kirjataan ylös niin, että toistuvat käyttäytymiskaavat saadaan näkyviksi. Pyritään huomaamaan myös hienovaraiset psyykkisen kiusaamisen muodot kuten, leikistä pois sulkeminen, 'huonojen' roolien antaminen aina samoille lapsille leikissä, ivaaminen, vähättely, arvostelu yms. Lasten kanssa keskustellaan kiusaamisesta ja ystävydestä, kirjoja, kuvia ja haastatteluja apuna käyttäen ja kannustetaan lapsia pyytämään aikuisilta apua tilanteissa, joissa ei tunne pärjäävänsä toisten kanssa. Vanhempia kannustetaan kertomaan henkilökunnalle lapsensa mahdollisista kiusaamiseen liittyvistä kokemuksista.

Havainnointi

Lasten havainnointi on tehokas menetelmä, jonka avulla kiusaamistilanteet voidaan huomata (Perren 2000). Lasten välisten vuorovaikutustilanteiden tarkasteleminen on olennaista kiusaamistilanteiden syntyminen huomaamisessa ja ennaltaehkäisemisessä.

"Sanon aikuiselle, jos joku kiusaa."

- Havainnoi lasten leikkejä sisällä ja ulkona
- Keskustele lasten kanssa kiusaamisesta ja ystävydestä, käytä kuvia apuna
- Tee jäsenneilyjä haastatteluja, käytä myös kuvia
- Käytä ystävyssuhteita ja kaverisuhteita tukevaa materiaalia säännöllisesti (Piki-materiaali)
- Tarkkaile, tutki, havainnoi ja dokumentoi
- Tee yhteistyötä huoltajien kanssa

Lähde: Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma Hämeenkyrön varhaiskasvatukseen 2015–2016

7. Kiusaamistilanteiden selvittäminen ja jatkoseuranta

Aikuisen roolina on rohkaista ja kannustaa lapsia keskinäiseen riitojen selvittämiseen, ohjaten tilannetta kuitenkin tarvittaessa, huomioiden lasten mahdollisuudet keskinäiseen selvittämiseen.

Vinkkejä konfliktitilanteiden selvittelyyn:

- Keskeytä tilanne
- Keskustele lasten kanssa tapahtuneesta
- Anteeksipyyntö
- Keskustelussa voi hyödyntää: miltä sinusta tuntuisi? kysymyksiä
- Lapset voidaan ohjata tarvittaessa eri leikkeihin tai leikkimään aikuisen lähetyvillä

Tapahtuman jälkeen on tärkeä:

- Havainnoida jatkuuko samankaltainen toiminta, voidaanko siis puhua kiusaamisesta
- Kertoa tapahtuneesta muille ryhmän kasvattajille
- Kertoa tapahtuneesta kaikkien osallisten vanhemmille, huomioiden kuitenkin vaitiolovelvollisuuden
- Rohkaista lapsia kertomaan aikuisille, jos tilanne toistuu

Työntekijöiden on osoitettava lapsille selvästi, että kiusaava tai loukkaava käytös toista lasta kohtaan ei ole hyväksyttävää. Mikäli kyseessä on toistuva tapahtuma ja voidaan puhua jo kiusaamisesta, puuttuu aikuinen tähän kaikissa tapauksissa. Tärkeää on siis havainnoida lasten välisiä suhteita ja puuttua huomatessaan, ettei kaikki ole lasten välillä kunnossa.

Kiusaamisasiaa selvittäessä tärkeää on:

- Keskustelu osapuolten kanssa erikseen, jotta saadaan käsitys kiusaamisen muodoista ja laajuudesta
- Keskusteluiden ja koko prosessin dokumentointi
- Yhteys osapuolten vanhempiin: kerrotaan tapahtuneesta, toimenpiteistä ja jatkotoimenpiteistä
- Seurantakeskustelu jonkin ajan kuluttua, jolloin varmistetaan, onko kiusaaminen loppunut
- Työntekijöiden on tärkeä käydä prosessi läpi tiimissä, ja arvioida miten kiusaamistapauksen käsittely sujui ja mitä voisi tehdä toisin

Kiusaamiseen puuttumisen prosessi löytyy liitteenä suunnitelman lopusta. Kiusaamiseen puuttumisen prosessi on muokattu Pikimateriaalista.

8. Suunnitelman arviointi ja päivitys

Kiusaamisen ennaltaehkäisyn suunnitelma on osa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen oppilashuollon suunnitelmaa. Esiopetuksen oppilashuollon suunnitelmaa päivitetään neljän vuoden välein, seuraavan kerran 2024.

Suunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain lukuvuosi- ja toimintakausisuunnitelmien arviointiosuoksissa.

9. Suunnitelman perehdyttäminen ja siitä tiedottaminen

Suunnitelma on laadittu yhteistyössä esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön sekä kuraattoreiden kanssa. Suunnitelmaa laadittaessa on sitouduttu toimimaan suunnitelmassa esitetyn mallin mukaisesti. Suunnitelma on esillä sekä varhaiskasvatus- että esiopetusyksiköissä sekä kunnan www. sivuilla.

Suunnitelma käydään läpi vuosittain opettajapalavereissa ja sen jälkeen ryhmien tiimipalavereissa.

10. Materiaalia

Tunnekortit, Askeleittain, Tukiviittomat, Sadutus, Vuorovaikutus-leikkikerho, Olo-Oravan tunnekoulu, Sääntötaulut, Tunteet tutuiksi tehtäväkortit, Miniverso-sovittelu, Liikennevalot, Tunnemuksu, Eläinlasten elämää-pöytäteatteri, Muksuoppi, Satuhieronta, Teatteri/draama, Mututoukka, Viidakon parantava voima, Tunneteltoa, Matkalaukku, Ryhtiritari, Huomaa hyvä, Piki-materiaali, Pikapiirtäminen, Mollit

Lastenkirjallisuutta:

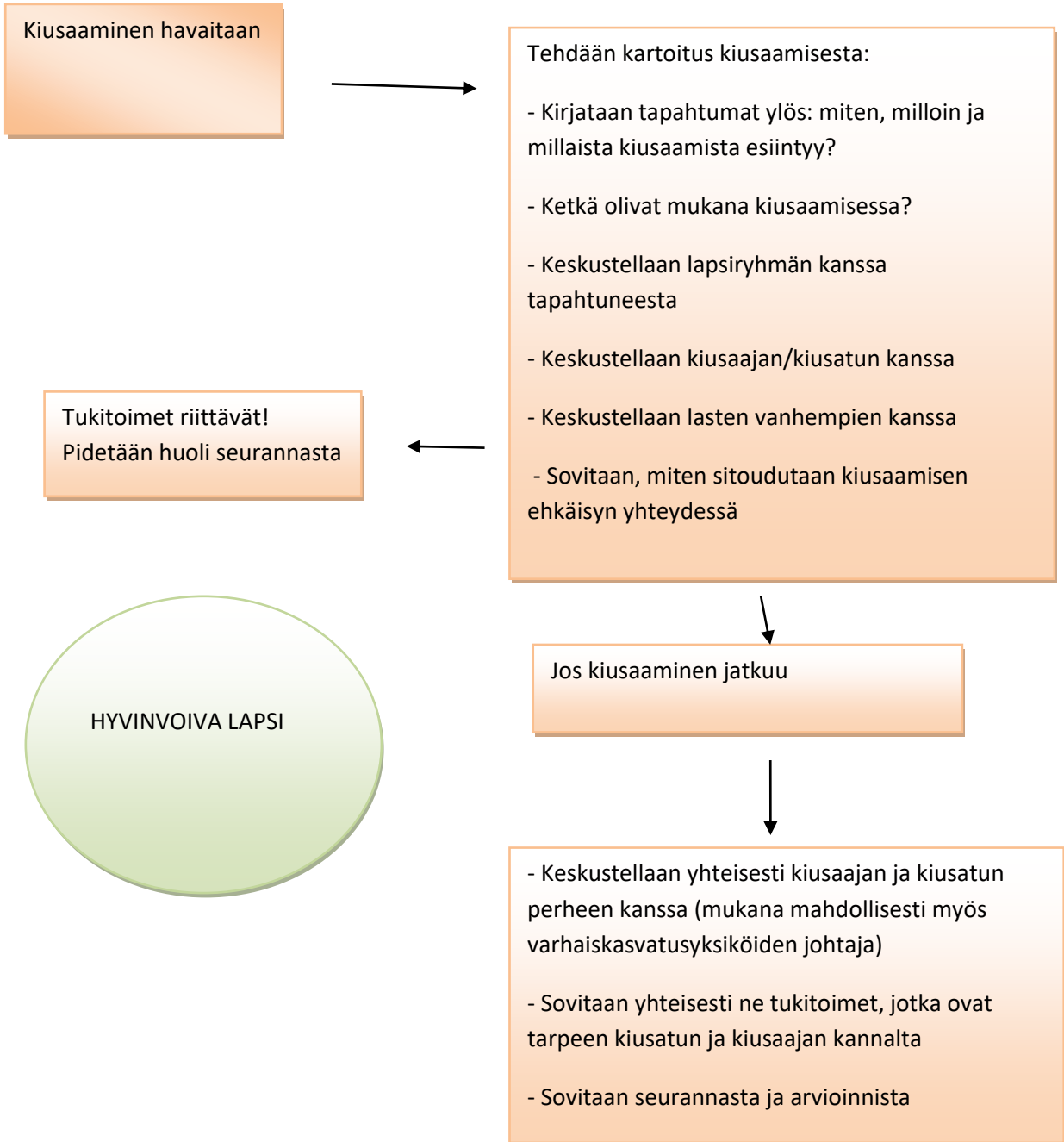
Ruma ankanpoikanen (H.C Andersen), Ollaanko kuitenkin kavereita? (Schopf Sylvia), Tomppa-kirjat (Kristiina Louhi), Pekka Töpöhäntä –kirjat (Gösta Knutsson), Astrid Lingren tuotanto, Maikki Harjanne tuotanto Armi kirjat (Riitta Uusitalo), Mikko Mallikas (Gunilla Bergström), Miltä Sipukaisesta tuntuu (Eeva Huikko), Sinä et kuulu tänne, Beiron (Anna Härmälä,) Kissa killin kiukkupussi (Tuula Korolainen), Anteeksi! (Norbert Landa,)

Ei haittaa jos on erilainen; Perhekirja (Todd Parr),
Kyllä me osaamme: itsetuntoa vahvistavia tarinoita (Mirjam Pressler),
Roosan pikku valhe (Laura Rankin),
Yhteistyö on voimaa (Brigitte Weninger),
Punakorvan kaksi kotia (AzebHailu),
Tuomaksen seikkailut (Awdry, W.),
Lasten silta (Max Bolliger),
Kuningatar Iso lida (Tuula Korolainen),
Mustan kissan hassut tassut (Henna Nevalainen),
Sammakko ja muukalainen (Max Veltlhuys), Mol
li (Kirkkopelto, K.,)
Piki (Kirkkopelto, K.),
Pikiverkkokirjastot sivustolta voi asiasanoilla hakea lisää sopivaa materiaalia:
Piki/lapset/satumetsot/kirjoita asiasana esim. kiusaaminen, kaveruus.

Ammattikirjallisuus:

Aggression portaat-malli (Cacciatore2007,)
Skidikantti (Juvonen n.d),
Muksuoppi (Furman, B.2001),
Pulassa Lapsen kanssa (Sinkkonen, J.),
Kehu Lapsi päivässä (Vehkalahti, R.),
Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy (Repo, L.),
Minä en suostu kiusattavaksi (Juusola, M.),
Hyvän kaveruuden avaimet (Juusola, M),
Kiusaavatko pienetkinlapset (Kirves, L.),
Kiukkukirja -Agressiokasvattajan käsikirja vauvasta kouluikään (Cacciotore, R.),
Haukku haavan tekee (Hamarus P),
Turvataitoja lapsille (Lajunen ,Andell),
Lapsen mieli (Marjamäki E., Kosonen S., Törrönen S., Hannukkala M.), Kiusaamisen ehkäisy
varhaiskasvatuksessa (Kirves, L. &Stoor-Grenner, M.),
Mun ja sun juttu (Haapsalo, Kirkkopelto, Repo),
Molli: Hyvällä mielellä vai pahalla päällä-tunteet taidoiksi (Haapsalo, Kirkkopelto,)
Muuta: Päivähoidossa tapahtuu vinkkejä kodin ja päivähoiton yhteistyöhön (MLL)
[http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/MiniVerso-vertaissovitteluTunteesta_tunteeseen:](http://www.kidsskills.org/fin/vastuunportaat/MiniVerso-vertaissovitteluTunteesta_tunteeseen)
[http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen.](http://www.edu.fi/tunteesta_tunteeseen)

11. KIUZAAMISEEN PUUTTUMISEN PROSESSI

12. Lähteet

Perren, S. 2000. Teoksessa: Kirves L, Stoor-Gremmer, M. 2012. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Ps-kustannus: Helsinki.

Pörhölä, M 2008. Koulukiusaaminen nuoren hyvinvointia uhkaavana tekijänä – Miten köy kiusaajan ja kiusatun vertaissuhteille? Teoksessa M. Autio, K. Eräranta & Myllyniemi. (toim.) Polaroituva nuoruus?

Repo. L. 20132. Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy. Ps-kustannus: Helsinki

Kirves, L K. & Neitola, M. (toim.) 2002. Lasten syrjäytyminen päiväkodin vertaisryhmästä. Turku: Suomen kasvatustieteellinen seura.

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma Hämeenkyrön varhaiskasvatukseen 2015–2016
https://www.hameenkyro.fi/site/assets/files/6192/kiusaamisen_ehk_isyn_ja_puuttumisen_suunnitelma-1.pdf